HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מיתיבי (א) אונס שגירש אם [א] ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי לילקי תיובתא דרבא אמר לך א] שאני התם דאמר קרא 1כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר ולאביי אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו הוה אמינא איסורא הוא דעבד ליה אי בעי ליהדר ואי בעי לא ליהדר קמ"ל: לישנא אחרינא ב] מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר קתני (א) ג] אם ישראל הוא מחזיר תיובתא דאביי ד] שאני התם דרחמנא אמר כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר ורבא אמר לך אי לא כתב רחמנא כל ימיו הוה אמינא לילקי ולידהר דהוה ליה (ב) ה] לאו גרידא דכתיב ו] לא יוכל לשלחה אהכי כתב קרא כל ימיו לשווייה לאונס ז] ללא תעשה שניתק לעשה דאין לוקין עליו והרי תורם מן הרעה על היפה דרחמנא אמר 2מכל חלבו חלבו אין גירועין לא ותנן אין תורמין מן הרעה על היפה ואם תרם תרומתו תרומה אלמא מהני תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם כרבי אילעא דא"ר אילעא מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר 3ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מיכן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה ולאביי אי לאו דאמר רחמנא ולא תשאו עליו חטא ה"א הכי אמר רחמנא עביד מצוה מן המובחר ואי לא עביד חוטא לא מיקרי קמ"ל והרי ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא 4כל חלב ח] יצהר ליתן חלב לזה וחלב לזה ותנן אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרם אין תרומתו תרומה אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה וכן אמר ר' אילעא ט] ראשית ולרבא אי לאו דאמר (ג) רחמנא ראשית הוה אמינא תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב י] (ד) חלב יא] דאין תורמין מזה על זה אבל תירוש ודגן [ב] דגן ודגן דחד חלב כתיב בהו יב] כי תרים מהאי אהאי לא יג] לקי כתב רחמנא ראשית ליתן חלב לזה וחלב לזה יד] ל"א הא תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו תרים מהאי אהאי כתב רחמנא ראשית והרי חרמים דאמר רחמנא טו] 5לא ימכר ולא יגאל ותנן חרמי כהנים [ג] אין טז] יז] (פודין אותם) אלא נותנין לכהן אלמא לא מהני תיובתא דאביי אמר לך יח] שאני התם דאמ' רחמנא 5קודש קדשי' הוא בהווייתו יהא

ולרבא

הא נמי לילקי. כלומר תינח לאביי דאמר [ד:] דהיכא דמהני יט] [ד] לילקי להכי קתני הכא דאינו לוקה דהא לא מהני מאי דעבד (ה) [ה] שיכול להחזירה אלא לרבא דאמר [שם] דלא מהני והאי דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא הכא אע"ג דלא מהני לילקי נמי משום דעבר אמימרא דרחמנא: כ] **לא יוכל** [ו] **לשלחה כל ימיו.** דמשמע דכל ימיו לא יוכל לשלחה דאם גירש יחזיר דכל ימיו בעמוד והחזור קאי והילכך לא עבר אמימרא דרחמנא אבל בעלמא אע"ג דלא מהני ודאי לוקה משום דעבר אמימרא דרחמנא: **ולאביי.** דאמר דהיכא דמהני לקי אבל אי לא מהני לא לקי לדידיה למאי איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזור ואהכי לא לקי משום דהוי קום עשה אפי' לא כתיב כל ימיו שמעינן לדידיה דלא לקי כיון דלא מהני (ו) [ז] דיכול להחזירה: **איסורא** (ז) **עבד** כא] **לה.** כב] שגירשה אבל מילקא [ח] לא לקי והרשות בידו ואי בעי ליהדר ואי בעי לא ליהדר: **קמ"ל.** כל ימיו ולימד לך הכתוב דחובה בידו להחזירה כג] [ט] והשתא כל ימיו בעמוד והחזור קאי והלכך לא לקי ולאו משום דהוי קום עשה: **ל"א תיובתא לאביי.** דאמר לעיל דמהני דהא חזינא הכא בלא יוכל לשלחה דלא מהני (ח) דיכול להחזירה וקשיא לאביי אבל לרבא דאמר לעיל לא מהני ודאי ניחא דהכי קתני הכא דיכול להחזירה דלא מהני. אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא כל ימיו כלומר בעלמא מהני והכא באונס שגירש להכי כד] מחזיר משום דכתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזור קאי: **ורבא אמר לך.** כלומר לרבא דאמר דכל לא תעשה שבתורה לא מהני לדידיה למאי הלכתא איצטריך למיכתב כל ימיו לאשמועינן דקאי בעמוד והחזור פשיטא דבכל דוכתא נמי שהוא לא תעשה לא מהני ומשני רבא אי לא כתיב כל ימיו הוה אמינא לילקי משום דעבר אמימרא דרחמנא והדר ניהדר לה שיהא מחזירה לאחר שילקה כה]: (ט) [י] **והוה ליה** כו] **אונס.** כלומר להכי תיסק אדעתין דלילקי דהוי אונס כז] דעובר אלאו דלא יוכל לשלחה וליכא אלא לאו גרידתא להכי כתיב כל ימיו דכל ימיו בעמוד והחזור קאי דלא הוי לאו גרידתא דהא אית ביה קום עשה ולא לקי. [יא] ולהך לישנא הויא הכי [יב] כולה מסקנא דשמעתא: **חלבו אין.** שיהא תורם מן היפה על היפה: **גרוע לא.** מן הגרוע כגון מן הרע [יג] על היפה הוא דאינו תורם והיינו מילתא דקאמר רחמנא לא ליעביד. ולאו משום דהוי לאו ממש אלא לאו הבא מכלל עשה הוא: **תרומתו תרומה.** אלמא דמהני וקשיא לרבא דאמר לא מהני: **ולאביי.** דאמר דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני הכא בתורם מן הרעה על היפה למאי הלכתא איצטריך למכתב ולא תשאו עליו חטא דמשמע דמהני (י): כח] **המובחר.** תורם מן היפה: **חוטא לא מיקרי.** דליכא אלא איסורא בעלמא: **קמ"ל.** ולא תשאו עליו חטא דאפי' חוטא מיקרי: **ליתן חלב לזה וחלב לזה.** דלהכי כתיב חלב חלב תרי זימני חד בתירוש וחד ביצהר לאשמועינן דיתן חלב לזה שיפריש בפני עצמו מן המובחר של זה כגון ממין על מינו דהיינו יצהר על יצהר: **וחלב לזה.** מתירוש על תירוש ולא ממין על שאינו מינו כגון מיצהר על תירוש ומתירוש על יצהר: **אין תרומתו תרומה אלמא לא מהני וקשיא לאביי.** דאמר מהני: **שאני התם דאמר קרא ראשיתם.** כלומר דשנה עליו הכתוב לעכב דלא יתרום ממין על שאינו מינו והלכך אם תרם לא מהני: **וכן אמר רבי אילעא.** דלהכי לא מהני משום דראשיתם כתיב דשנה עליו הכתוב לעכב: **ולרבא.** דאמר לא מהני לדידיה אמאי איצטריך למכתב ראשיתם משום דלא מהני: אמר לך רבא איצטריך למכתב ראשיתם דאי לא כט] הוה אמינא חלב חלב אין תורמין מזה על זה: ה"ג **אבל תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו.** כלומר דבין תירוש ודגן לא כתיב אלא חד חלב דכתיב וכל חלב תירוש ודגן אימא דמאי תרם מהאי אהאי מדגן על תירוש ומתירוש על דגן ודגן על דגן ל] דכולהו מיני דגנים לא] מזה ע[illegible] שעורה להכי הדר כתב רחמנא ראשיתם כו': **חרמי כהנים.** חרמי ישראל הניתנים לכהנים: **אלמא לא מהניא.** דאם [illegible]לוס כדקתני אין להם פדיון: **בהווייתו** לב]. שאינו יוצא לחולין על ידי פדיון:

בבכור

מיתיבי אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. לג] וס"ד להשתא הא דאינו לוקה לאו מטעם ניתוק הוא אלא משום דלא מהניא גירושין דהא צריך להחזירה ואי אמרת כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי הא נמי לילקי ותיובתא דרבא בשלמא לאביי ניחא דמשום הכי לא לקי דלא מהני מעשיו וא"ת כיון דלא מהני גירושין ליחייב הבא עליה משום אשת איש אפי' קודם חזרה וכהן נמי אמאי לוקה ואינו מחזיר הוה לן למימר דלא חל הגט כלל וי"ל דאיתקש גירושין למיתה כדאמר פרק קמא דקידושין(ו) איתקש מיתה לגירושין ה"נ איתקש גירושין למיתה מה מיתה מוציאה מרשות הבעל אף גירושין כו' ומיהו להכי לא מהני שאין שילוח זה לכל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ולא אסיק אדעתיה עתה דכל ימיו הוי ניתוק משום דהוי לאו שקדמו עשה לד] ומש"ה פריך לרבא כיון דלא מהני לילקי: **אמר** לך רבא שאני התם דאמר קרא כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. והוי ניתוק גמור ואין זה לאו שקדמו עשה דלהכי איצטריך כל ימיו שאין שילוח זה כל ימיו וה"ק קרא לא יוכל לשלחה ואם שלחה לא יהא שילוח זה כל ימיו שהרי הוא צריך להחזירה ואע"ג דאפשר להעמיד כל ימיו בלא שילוח מ"מ כיון דלא כתיב לו תהיה לאשה כל ימיו וכתיב כל ימיו לאחר לא יוכל לשלחה שמע מינה דלניתוק ללאו כתביה דזה הכלל דכל היכא דיש הוכחה בקרא דעשה קאי אחר הלאו אין זה לאו שקדמו עשה אבל מלו תהיה לאשה בלא כל ימיו לא הוה דייק ליה בניתוק שהרי לו תהיה לאשה מיירי בלא שילוח: **אם** אינו קדוש נשיאות חטא למה. וא"ת נימא דנשיאות חטא הוי משום דעבר אמימרא דרחמנא (ט) ואומר רבינו שמשון משנ"ץ דה"פ אם אינו קדוש נשיאות חטא למה כתיב בלאו הכי נמי ידעינן דיש בו נשיאות חטא מדכתיב מכל חלבו דמשמע חלבו אין גירועין לא: **שאני** התם דאמר קרא ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה. וא"ת והרי בריש פ' בתרא דבכורות (דף נד:) דריש אביי האי קרא למעוטי דגן ודגן וי"ל דהך דרשא דהתם מראשית אתיא והך דהכא מראשיתם(י): **ולרבא** אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם כו'. וא"ת והא בפרק בתרא דבכורות (שם) אמר לה] בלא ראשיתם נמי כל משמע דגן אחד לא מצית אמרת וצ"ל דהך סוגיא דהכא אתיא כמאן דאמר דראשית איצטריך שפיר לדגן ודגן:

מסורת הש"ס

א) [לעיל ד:] מכות טו., ב) [גיטין צ. מכות שם], ג) תרומות פ"ב משנה ו, ד) קדושין מו: ב"מ נו. יבמות פט: ב"ב פד: [קמג.], ה) תרומות פ"ב משנה ד בכורות נג: ע"ש, ו) [בכורות נד:], ז) ערכין כח:, ח) [י"ג ע"א (מרא"כ)], ט) [וע"ע תוס' קדושין מו: ד"ה אם אינו ותו' ב"מ נו. ד"ה נשיאות], י) [וע"ע ביתר ביאור תוס' בכורות נד: ד"ה אמר אביי],

הגהות הב"ח

(א) גמ' קתני מיהת אם ישראל: (ב) שם דה"ל אונס לאו גרידא דכתיב: (ג) שם דאמר קרא ראשיתם כצ"ל וכן בכל העמוד: (ד) שם חלב הוא דאין תורמין: (ה) רש"י ד"ה הא נמי לילקי וכו' דעבד שצריך להחזירה: (ו) ד"ה ולאביי וכו' דלא מהני דצריך להחזירה: (ז) ד"ה איסורא דעבד ליה שגרשה וכו' ואי בעי: (ח) ד"ה ל"א כו' תיובתא לאביי וכו' דלא מהני דצריך להחזירה וכו' קתני הכא דצריך להחזירה: (ט) ד"ה דהוה ליה וכו' דלילקי משום דהוה ליה אונס עובר אלאו: (י) ד"ה ולאביי וכו' דמהני הס"ד ואח"כ מ"ה עביד מצוה מן המובחר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. אף אם אינו מחזיר [כצ"ל לאביי ולפרש"י לנ"ק אף לרבא וגם לפי' תוס' למ"ד בטלו ולא בטלו] (ולאביי אי לאו וכו' צ"ל ואביי וכן לקמן אבל ולרבא אי לאו כו'. צ"ל ורבא ורהיטא דלישנא נקיט): [ב] [שם דגן ודגן עד תירוש ודגן ל"ג רש"י] (דגן ודגן דחד חלב וכו'. ב' מלות דגן ודגן ל"ג רש"י): [ג] שם אין פודין אותם. צ"ל אין להם פדיון: [ד] רש"י ד"ה הא נמי לילקי. דמהני לילקי. צ"ל לקי: [ה] בא"ד שיכול להחזירה. צ"ל שחייב: [ו] ד"ה לא יוכל. (לא יוכל לשלחה) פי' דלא אסרה תורה לגרש רק קום עשה הוא להחזיר: [ז] ד"ה ולאביי. דיכול להחזירה. צ"ל דחייב: [ח] ד"ה איסורא עבד לה. (ואי בעי לא ליהדר) [מלקי לא לקי]. מלת לא יש למחוק: [ט] ד"ה קמ"ל כל ימיו. והשתא כל ימיו. מן והשתא עד והלכך יש למחוק וה"פ דלהך לשנא כל ימיו אתי דלא לילקי דסבר המקשן דאף אם לא כתיב כל ימיו הייתי יודע דחייב להחזיר דאל"כ מנין לרבא דכל ימיו אתי לקום עשה ומשני דזה דוקא לרבא אבל לאביי דס"ל דמהני ה"א אי בעי וכו' וה"א דלקי אבל צ"ע לפירש"י דל"ל כ"ז והא כל ימיו אתי לגופיה לעמוד והחזר. ונ"ל דולאביי לאו קושיא אלא דברי הגמ' הוא דלאביי לא אתי לאורויי על לא יוכל דקום עשה היא אלא דה"א אי בעי כו': [י] ד"ה וה"ל אונס. צ"ל דהוה ליה: [יא] שם ולהך. צ"ל וכהך: [יב] שם הויא הכי כולה מסקנא. ל"ג וכצ"ל הוא מסקנא כו' פי' דקשה לרש"י סוגיא דלעיל דף ד' דקאמר דאינו לוקה משום דנל"ע ובלשנא קמא קאמר משום דהוי קום עשה או אפשר דכצ"ל הוי הכי כולה סוגיא דשמעתא: [יג] ד"ה גרוע לא. על היפה הוא דאינו תורם. צ"ל על היפה אינו תורם:

רבינו גרשום

ולאביי. כיון דלא מהני כדאמרן אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה דחייב להחזיר לטעמא מאי איצטריך כל ימיו איצטריך סלקא דעתך אי לאו דאמר רחמנא כל ימיו הוה אמינא כו': ל"א קתני מיהא **אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה.** לטעמא דאביי דאמר אי עביד מהני ליהני הכא ולא ליחזיר ולילקי: אמר לך אביי משום הכי לא מהני הכא דרחמנא **אמר** כל ימיו כו' הא בעלמא מהני: **ורבא.** דאמר דלא מהני לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא למאי איצטריך למכתב כל ימיו: **אמר לך.** אי לא כתב [illegible] כו': **אלמא לא מהני.** דאם תרם אין תרומתו תרומה: **ולרבא** דאמר דלא מהני האי ראשיתם מאי עביד ליה [illegible] כו': א) שנאמר **ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו.** כלומר שאם לא תרימו חלבו אלא גירועין [illegible] נשיאות חטא למה: **ואביי** סבר דמהני בלאו האי קרא מאי עבדי ליה. **אמר לך אי לא** כתב [illegible]

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"א מהל' נערה בתולה הל"ז:

לד ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הל"ג [טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף נג]:

לה ג מיי' שם הל"ב [טוש"ע שם]:

לו ד מיי' פ"ו מהל' ערכין הל"ד:

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כָּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט
2. מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: במדבר יח כט
3. וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: במדבר יח לב
4. כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַייָ לְךָ נְתַתִּים: במדבר יח יב
5. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַייָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַייָ: ויקרא כז כח

מוסף רש"י

דאמר קרא כל ימיו. לא הוה ליה למיכתב אלא לא יוכל לשלחה, מאי כל ימיו, הכי קאמר לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה, ועל כרחך עמוד והחזור קאמר, והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה, שלא יהו שילוחיה לכל ימיו, הרי העשה אחר העברת הלאו (מכות טו.) שב"ד כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שילוחו, שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזור (גיטין צ.). **ליתן חלב לזה וחלב לזה.** היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו, וקאמר רחמנא שיתן מכל אחד מעשרותיו בפני עצמו (בכורות נג:). **ראשיתם.** סמוך לדגן הוי ראשיתם, לומר תן ראשית לכל דגן ודגן, בסדר ויקח קרח (שם נד:). **חרמי כהנים.** חרמים שהחרימם כדי לתתם לכהן, אין להם פדיון. דכתיב לא ימכר ולא יגאל, אבל חרמי בדק הבית יש להם פדיון, דאדעתא דהכי אחרמינהו, דהיא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות (ערכין כח:).

שינויי נוסחאות

א] לך רבא שאני (ש"מ) ב] לישנא אחרינא. זהו ל"א שכתב רש"י ובקצת ספרים איתא ובקצת ספרים ליתיה. ה"ג ל"א תיובתא לאביי דאמר לעיל אי עביד מהני והא קתני מחזיר אלמא לא מהני, ולרבא דאמר לא מהני אלא איצטריך כל ימיו לאשמועינן דלא מהני אמר לך אי לאו כל ימיו הו"א לילקי דה"ל אונס שגירש [לאו גרידא], להכי אתא כל ימיו לשוויה לאו שניתק לעשה ולא לילקי עליה דעשה (קורא) [קודמו] לאשמועינן דס"ל לרבא כל לא תעשה שהעשה קודמו לא הוי לאו שניתק לעשה דפלוגתא היא בהך מילתא במסכת מכות (יד ע"ב) גליון (ש"מ) ג] קתני מיהת אם (ש"מ) ד] דאביי אמר לך אביי שאני (ש"מ) ה] ליה אונס לאו (ש"מ) ו] צ"ל לא יוכל שלחה (מרא"כ) ז] לאונס לאו שניתק לעשה (ש"מ) ח] חלב וכל חלב וגו' ליתן (ש"מ) ט] וכן אמר ר' אילעא ראשיתם ראשית לזה וראשית לזה. ולרבא אי לאו ראשית. תיבות דאמר רחמנא נמחק (ש"מ) י] צ"ל חלב אין תורמין (הגר"א) יא] חלב הוא דאין (ש"מ) יב] כתיב בהו תרים מהאי אהאי כתב רחמנא ראשיתם ליתן ראשית לזה וראשית לזה. ומתיבת ל"א עד תיבת והרי חרמים מוקף בח"ל להורות כי ראוי למחקו (ש"מ) יג] יש למחוק לא לקי וצ"ל לית לן בה, כי מלקות מאן דכר שמיה (ר"י לנדא וע' מרא"כ), מלת לקי לכאורה צריך תיקון וע' בפרש"י דהכא ד"ה ה"ג, יד] צ"ל ל"א הא דגן ודגן דכולהו מין דגן כי תרים מהאי אהאי מהני כתב וכו' (ח"נ) טו] רחמנא כל חרם אשר יחרים לה' מכל אשר לו (עד) מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא (ש"מ) טו] אין להם פדיון אלא נותנין לכהנים אלמא כו'. ה"ג בערכין חרמי כהנים אין להן פדיון ול"ג אין פודין דא"כ [לא] מוכח דלא מהני. תוס' (ש"מ) יז] צ"ל להם פדיון וכ"מ מרש"י דהכא וכ"א במשנה דערכין כח. יח] לך אביי שאני (ש"מ) יט] דמהני לקי להכי (ש"מ) כ] מה"ד כל ימיו שלא יוכל (ש"מ) [illegible]

א) נראה דצ"ל קודם לאלמא לא מהני.

[illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]

SHAS MOZNAIM